

УДК 338.43-047.37:330.31.33

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА СТРАТЕГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

О.М. Лозовський к.е.н., доцент,

М.А. Горшков

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Вінниця, Україна

Лозовський О.М., Горшков М.А. Принципи формування та стратегія реалізації механізму управління процесами відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки.

Стаття містить результати розробки принципів та стратегії реалізації механізму управління відтворенням ресурсного потенціалу економіки. Загальний механізм відтворення ресурсного потенціалу є базисом для реалізації стратегії відтворення та розвитку ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки України. Комплексний підхід моніторингу процесів відтворення та збереження ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки включає в себе науково-методологічний підхід, в якому визначені основні методи, принципи і функції управління процесами відтворення.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, процеси відтворення, ресурсний потенціал, розвиток сільських територій, сталий розвиток, моніторинг показників відтворення, механізм управління відтворенням ресурсного потенціалу

Лозовский А.Н., Горшков М.А. Принципы формирования и стратегия реализации механизма управления процессами воспроизводства ресурсного потенциала аграрного сектора экономики.

Статья содержит результаты разработки принципов и стратегии реализации механизма управления процессами воспроизводства ресурсного потенциала экономики. Общий механизм воспроизводства ресурсного потенциала является базисом для реализации стратегии воспроизводства и развития ресурсного потенциала аграрного сектора экономики Украины. Комплексный подход мониторинга процессов воспроизводства и сохранения ресурсного потенциала аграрного сектора экономики включает в себя научно-методологический подход, в котором определены основные методы, принципы и функции управления процессами воспроизводства.

Ключевые слова: аграрный сектор экономики, процессы воспроизводства, ресурсный потенциал, развитие сельских территорий, устойчивое развитие, мониторинг показателей воспроизводства, механизм управления воспроизводством ресурсного потенциала

Lozovskyi O.M., Horshkov M.A. Principles and strategy formation mechanism of reproduction management resource potential agricultural sector of the economy.

The article contains the results of developing principles and strategies for implementing the mechanism for managing the reproduction of the resource potential of the economy. The general mechanism for the reproduction of the resource potential is the basis for implementing the strategy of reproduction and development of the resource potential of the agrarian sector of the Ukrainian economy. An integrated approach to monitoring the reproduction and conservation of the resource potential of the agricultural sector of the economy includes a scientific and methodological approach. This approach determines main methods, principles and process control functions reproduction.

Keywords: agrarian sector of economy, reproduction processes, resource potential, development of rural territories, sustainable development, monitoring of reproduction indicators, mechanism for managing the reproduction of resource potential

Активний розвиток економіки знань, запровадження концепції сталого розвитку позитивно впливають на зміни в процесах відтворення та користування природних ресурсів. Це обумовлює потребу в змінах при формуванні механізмів відтворення ресурсного потенціалу на рівні країни та регіонів. Стратегія розвитку аграрного сектору до 2020 року та популярні цільові програми сталого розвитку передбачають використання таких головних принципів розвитку аграрного сектору як: збалансованість його розвитку за економічними, соціальними та екологічними критеріями; створення умов для формування заінтересованого в довгостроковому ефективному господарюванні відповідального користувача (власника) землі; розвиток різних форм господарювання за умови пріоритетності формування господарств, що мають велику соціально-економічну роль для сільських громад [1]. Такі пріоритети обумовлюють актуальність розробки ефективного механізму відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору, який повинен використовувати інструменти стратегічного та операційного менеджменту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз закордонних публікацій показав, що багато з них присвячено окремим складовим відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору, проблемам управління процесами відтворення та розвитку сільського господарства, концепції сталого розвитку. Нами були використані результати досліджень Дж. Робертсона, С. Свінтон (Robertson, Swinton, 2005) [2], П. Хеса (Hess, 2016) [3], Б. Шіферая, Х. Фрімана, С. Свінтон (Shiferaw, Freeman, Swinton, 2005) [4], та звіти, що містять інформацію щодо відтворення природних ресурсів [5]. Серед вітчизняних науковців, що вивчали проблему ефективного відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору та побудову механізмів управління та карт їх реалізації можна відокремити таких вчених як: В.А. Борисова [6], О.М. Вишнеvsька [7], О.О. Клокар [8], П. І. Коренюк [9], О.О. Прутська

[10], Г.В. Блакита, Л.О. Чорна [11]. Результати досліджень свідчать про складність взаємодії між природними ресурсами, просторових і часових аспектів впливу, а також оцінки прямих і непрямих екологічних витрат і вигод [3]. Хоча багато авторів включають цю складову в систему управління ресурсним потенціалом, але на практиці екологічна та економічна складові мають різні інституційні організації і навіть входять в деяке протиріччя. Низка дослідників в своїх працях виокремлюють різні складові у використанні природних ресурсів. Але, розуміючи, що аграрне виробництво та життєдіяльність людини впливає на природні ресурси та, навіть входить в конфлікт з економічними інтересами, так, наприклад, найбільший рівень протиріч мають земельні та паливні ресурси, метою формування механізму відтворення ресурсного потенціалу процес збалансування інтересів та зменшення цих протиріч. Сталий розвиток аграрного сектору економіки передбачає активізацію процесів зеленої та соціоекономіки, соціально-економічного розвитку сільських територій і процесів відтворення, саме тому концепція сталого розвитку також використовується при формуванні механізму [12].

Метою статті є розробка механізму відтворення ресурсного потенціалу та стратегії його реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження

Принципи формування механізму відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки складаються з таких основних відомих принципів як системність, адаптивність, саморегуляція тощо. Але для того, щоб запровадити їх в стратегію управління процесами відтворення ресурсного потенціалу необхідно розробити загальний механізм відтворення ресурсного потенціалу з акцентуванням уваги на підмеханізми відтворення кожного виду ресурсів, моніторингу та регулювання процесів відтворення, розвитку сільськогосподарських територій. З урахуванням вищезазначеної позиції нами визначено основні складові механізму відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки, а саме: відтворення природних ресурсів (екологічна складова); мотивація збереження та розвитку трудових ресурсів (мотиваційна складова); мотивація збереження та розвитку матеріально-технічної бази (матеріальна складова); інституційна складова (розвиток інституцій підтримки аграрного сектору економіки, аграрного виробництва, удосконалення відносин власності, поліпшення механізму управління господарською діяльністю підприємств; поліпшення механізму розвитку територій та їх громад тощо), економічна складова (підвищення економічної ефективності діяльності підприємств, використання природних ресурсів; економічне стимулювання підприємств і територіальних громад, сприятливі умови для

інвестування та кредитування підприємств тощо); інформаційна складова (моніторинг та інформаційне забезпечення процесів відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки). Серед всіх складових, найбільше виокремлено, розвивається екологічна складова аграрного сектору.

Система управління процесами відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки має забезпечувати виконання ряду функціональних процедур (табл. 1). Представлені процедури механізму управління процесами відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору (РПАС) передбачають реалізацію основних функцій менеджменту на всіх рівнях управління. Зокрема:

- планування на основі всебічного аналізу стану РПАС;
- організацію та координацію реалізації процесів відтворення РПАС;
- мотивацію щодо відтворення РПАС;
- оцінку та контроль процесів відтворення за економічною та екологічною складовими.

Розглянемо кожну функціональну процедуру детальніше. На жаль, публічна інформація на сайтах Міністерства аграрної політики та продовольства не містить стратегії щодо відтворення ресурсного потенціалу, а в Стратегії розвитку аграрного сектору визначені нами функціональні процедури представлені обмежено [1]. На нашу думку, гарантування продовольчої безпеки на довгостроковий період повинно передбачати відтворення ресурсного потенціалу. Що стосується процесів відтворення трудових ресурсів, то в стратегії визначена ціль сприяння розвитку сільських поселень та формування середнього класу на селі через забезпечення зайнятості сільського населення та підвищення їх доходів. Розвиток інвестиційних ресурсів представлено такими цілями як:

- підвищення інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств;
- підвищення конкурентоспроможності продукції, ефективності галузей, стабільності ринків;
- розширення участі України у забезпеченні світового ринку продукцією сільського господарства та продовольства.

Відтворення природних ресурсів передбачає раціональне використання сільськогосподарських земель та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на довкілля.

Стратегія розвитку аграрного сектору передбачає збалансованість розвитку за економічними, соціальними та екологічними критеріями, що підтверджує головний принцип механізму відтворення ресурсного потенціалу за трьома напрямками – економічним (відтворення в процесі виробництва та за рахунок використання інноваційних технологій; відтворення на рівні підприємства); соціальним (розвиток територій та

їх громад, соціальної інфраструктури, сімейного та фермерського бізнесу); екологічним (збереження природних ресурсів; зменшення техногенного навантаження).

Стратегія містить напрямок стимулювання раціонального і ефективного використання земель

та підвищення рівня екологізації сільськогосподарського землекористування, що відповідає мотивуючим функціональним процедурам в механізмі відтворення [1].

Таблиця 1. Функціональні процедури механізму управління процесами відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору

Вид функціональної процедури	Зміст функції управління
Моніторинг стану ресурсного потенціалу аграрного сектору (РПАС)	Моніторинг стану ресурсного потенціалу сільськогосподарських територій та підприємств.
Аналіз стану РПАС	Аналіз результатів моніторингу ресурсного потенціалу сільськогосподарських територій та підприємств відповідно до показників забезпечення продовольчої безпеки; економічного потенціалу; екологічного стану, розвитку напрямів діяльності та розвитку територій та їх громад.
Аналіз факторів, що впливають на процеси РПАС	Виявлення факторів, що впливають на процеси РПАС.
Аналіз наслідків господарської та життєвої діяльності та необхідність РПАС	Виявлення наслідків господарської та життєвої діяльності, що зменшують РПАС та потребують його відтворення.
Аналіз діяльності інституцій та їх функцій в процесах РПАС	Аналіз діяльності державних органів, підприємств, територіальних громад щодо відтворення РПАС.
Аналіз екологічного стану територій як складової РПАС	Аналіз екологічного стану визначеної території.
Планування процесів відтворення РПАС	Формування стратегії відтворення РПАС. Деталізація стратегії відтворення в планах державних органів, підприємств, територіальних громад.
Моніторинг та координація процесів відтворення РПАС	Розробка системи моніторингу та координації процесів відтворення на всіх рівнях управління.
Мотивація учасників процесів відтворення	Формування заходів мотивації активної участі в процесах відтворення РПАС підприємств, громад, інвесторів.
Оцінка процесів відтворення РПАС	Оцінка процесів відтворення РПАС для коригування та формування нових планів.

Джерело: Власна розробка авторів

В розділі фінансової політики, ми підтримуємо напрямок створення прозорих інструментів системи оподаткування аграрного сектору залежно від його економічних особливостей та соціальної ролі, пріоритет фінансування інноваційно-інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства, а також вважаємо, що повинні бути прозорими документи щодо використання природних ресурсів аграрного сектору та їх відтворення. В пункті 7 стратегії визначено раціональне використання природних ресурсів, залучених до господарського процесу в аграрному секторі з рахунок «впровадження системи моніторингу та контролю якості всіх земель сільськогосподарського призначення шляхом обов'язкової агрохімічної паспортизації; створення умов для збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів; регламентація розміщення у сівозмінах екологічно деструктивних культур відповідно до науково обґрунтованих норм; відновлення зрошувальних та меліоративних систем; стимулювання землекористувачів до раціонального використання і охорони земель сільськогосподарського призначення» [1].

Стратегія відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки повинна враховувати всі складові та використовувати сучасні інструменти стратегічного і тактичного планування та прогнозування. У 2030 році Україна має досягти такого стану розвитку, «який дозволить більш ефективно використовувати власні природні ресурси, з урахуванням необхідності забезпечення ними прийдешніх поколінь. Видобувні галузі та галузі з переробки сировини повинні бути краще збалансовані розвитком малого та середнього бізнесу іншої галузевої спрямованості, а також впровадженням більш чистого виробництва, інновацій з ресурсо- та енергозбереження, розвитком високотехнологічних сфер виробництва» [13]. Екологічна стратегія передбачає розвиток екологічної мережі, у тому числі територій та об'єктів природно-заповідного фонду, за рахунок поступової відмови від екстенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва та екологічного відновлення ресурсів. Стратегія передбачає «зростання показників, притаманних моделі «зеленої» економіки, зокрема соціально-відповідального та

екологічно-орієнтованого бізнесу, має надати можливість створення в межах країни нових робочих місць, а посилення розширеної відповідальності бізнесу на фоні зростання екологічної свідомості населення призвести до зменшення обсягів утворення відходів, впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів та якомога більш повної утилізації та перероблення» [1]. Протиріччя між економічною та екологічною складовими ресурсного потенціалу аграрного сектору можуть бути знижені при умові розвитку системи екологічного моніторингу на основі показників оцінки стану екологічної безпеки. Серед цих показників необхідно відокремити такі:

- державні витрати на охорону навколишнього середовища, у % до ВВП;
- ресурсоємність економіки (витрати природних ресурсів на одиницю валової доданої вартості);
- рівень енергоємності ВВП (кг умовного палива/грн);
- інвестиції в основний капітал, спрямовані на будівництво і реконструкцію природоохоронних об'єктів, придбання обладнання для реалізації заходів екологічного характеру, у % до ВВП;
- рівень економічних збитків від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, у % до ВВП [13].

Базуючись на роботах О. Клокара, вважаємо доцільним удосконалити механізм відтворення ресурсного потенціалу на основі складових, структури, принципів та функцій визначених нами вище [9]. Загальний механізм відтворення представлено на рис. 1. Нами було сформоване поняття «ресурсний потенціал аграрного сектору національної економіки», що визначається наявністю, якістю і збалансованістю природних, біологічних, матеріальних і трудових ресурсів, в процесі взаємодії яких реалізується їх інтегральна здатність виробляти адекватні їй обсяги і види продукції; відображає вплив чинників, створених людиною штучно або сформованих природним шляхом, взаємодія яких та процеси різної природи створюють масу споживчих вартостей, обсяг та якість яких відповідає суспільним потребам, забезпечує конкурентоспроможність виробництва, розвиток сільськогосподарських територій. Механізм складається з трьох рівнів.

Стратегічний рівень включає в себе стратегію відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки, що повинна бути побудована за видами ресурсів, включати в себе регіональні, територіальні та галузеві стратегії, узгоджені між собою; базуватись на нормативних документах. Стратегія реалізується всіма учасниками аграрного сектору економіки за координації державних, галузевих та міжгалузевих інституцій відповідно до принципів забезпечення продовольчої безпеки, активного розвитку економіки аграрного сектору, збереження і відтворення природних ресурсів,

активного розвитку сільськогосподарських територій та їх соціальної інфраструктури.

Тактичний рівень механізму побудовано аналогічно стратегічному з врахуванням деталізації стратегії до рівня дорожньої карти та розширення інституцій. Тактичний рівень передбачає планування та реалізацію заходів та процедур відтворення всіма власниками процесів (до них відносяться підприємства всіх форм власності; територіальні громади; державні органи та служби), моніторинг, оцінку та аналіз результатів реалізованих заходів та процедур. Оперативний рівень формує кожен окрему процедуру. Механізм має три гілки зворотного зв'язку для внесення коригування відповідно до змін зовнішнього середовища (природного, ринкового) та результатів оцінки та аналізу показників моніторингу процесів відтворення. Моніторинг показників управління загальними ресурсами, який повинен охоплювати всі підсистеми аграрного сектору, а саме:

- природно-ресурсне середовище;
- сільськогосподарське виробництво;
- виробництво засобів виробництва для сільського господарства;
- переробка, заготівля, зберігання сільськогосподарської продукції;
- виробнича інфраструктура (дорожнє господарство, транспортні організації, зв'язок, тощо);
- ринкова інфраструктура (продовольчі ринки, біржі, банки, лізингові компанії);
- соціальна інфраструктура (ЖКГ, організації освіти, охорони здоров'я, культури спорту, торгівлі);
- наукове забезпечення; підготовка і перепідготовка кадрів;
- інформаційне забезпечення; управління розвитком сільськогосподарських територій, розвитку малих міст та села.

Враховуючи, що серед результатів досліджень та наукових праць достатньо визначень показників відтворення природних, екологічних, інвестиційних, інноваційних, трудових ресурсів, більш детально зупинимось на інформаційній складовій. На нашу думку такі показники повинні складатись з інформаційного представлення території (сайти портали, регіону, підприємств, установ, природних ресурсів; показників інформаційного супроводження кожної зі складових (від законодавчої бази до результатів розвитку), та безпосередньо показників відтворення у вигляді карт, діаграм, таблиць, аналітичних доповідей, дорожніх карт тощо [14]. Показники будуть супроводжувати дорожню карту відтворення природних ресурсів.

Економічно виправданим є необхідність розробки і прийняття концептуальних підходів до здійснення економічної оцінки використання різних видів природних ресурсів, яка дозволила б виробити єдину систему показників для грошової оцінки ресурсного потенціалу.

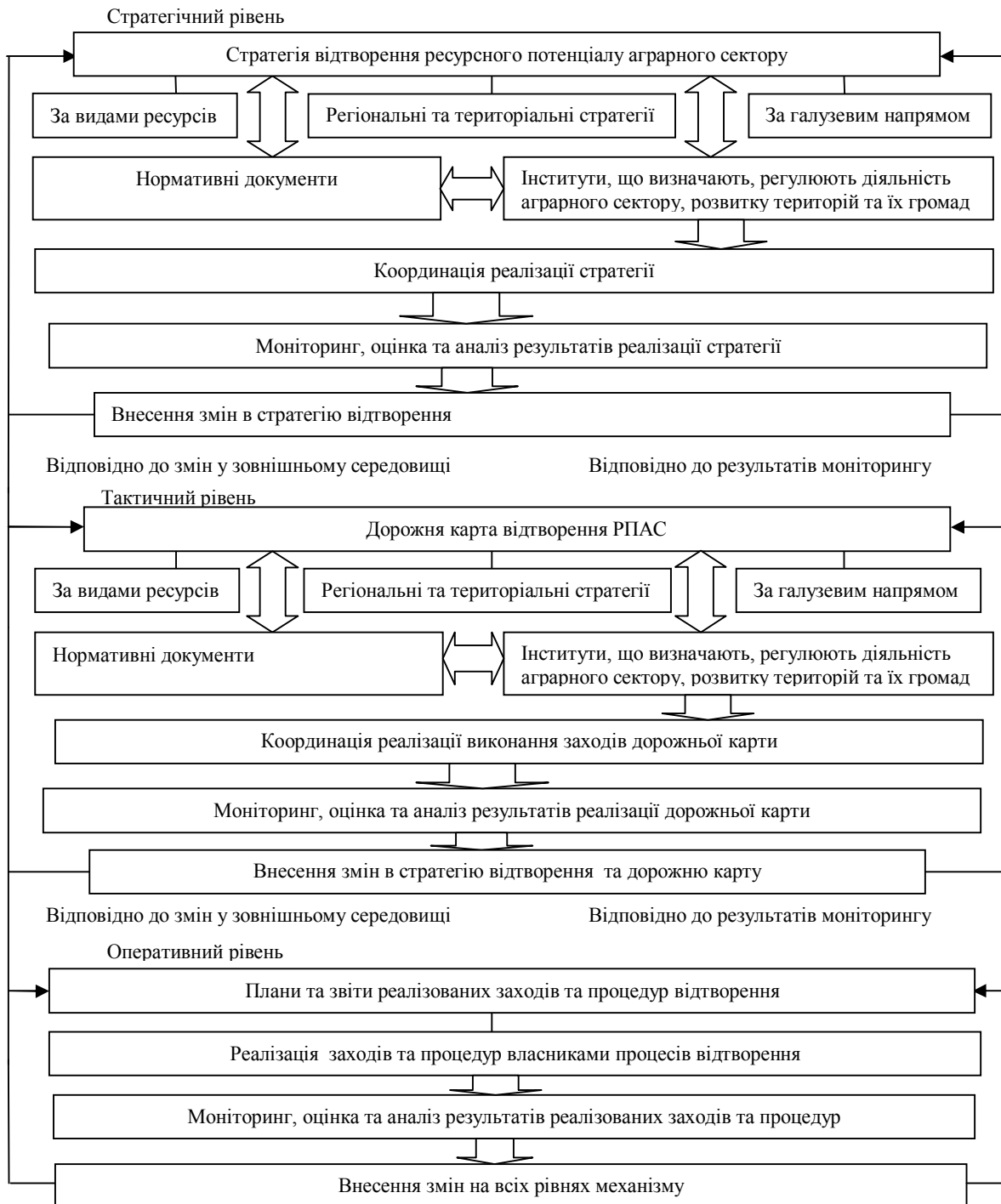

Рис. 1. Механізм управління процесами відтворення ресурсним потенціалом аграрного сектору
Джерело: Власна розробка авторів

При використанні природних компонентів потрібно врахувати як позитивний, так і негативний ефекти, які проявляються одразу ж, а іноді через деякий час у вигляді екологічних збитків.

Система економічної оцінки природних ресурсів повинна стати обов'язковою системою нормативів ефективності відтворення природних ресурсів, які повинні виконуватися спеціальними службами, підприємствами, регіональними органами влади. Плата за природні ресурси є основним джерелом фінансування заходів по

розширеному відтворенню з подальшим збереженням природного фонду. Так, наприклад, виконують екологічну і продовольчу оцінку лісових земель.

Організаційний підхід до відтворення ресурсів навколишнього середовища складається з розробки концептуальних підходів по знешкодженню і утилізації промислових і побутових відходів; теоретико-методологічного і методичного забезпечення вторинного використання природних ресурсів; механізму економічного стимулювання

адаптивного природокористування, формування відповідної інформаційної бази, адаптованої під вимоги Європейського Союзу.

На нашу думку, забезпечити розширене відтворення ресурсів навколишнього середовища доцільно шляхом формування ефективного організаційно – господарського механізму, основним принципом якого є не тільки прибутковість заходів для підприємств аграрного сектора, а й отримання високих показників екологічності території, її розвитку, поліпшення якості життя населення. Однак, реалізація програм раціонального використання та відтворення природних ресурсів, повинна базуватися на моніторингу місцевого ресурсного потенціалу. Організація такого моніторингу має стати першим кроком у програмі вдосконалення системи відтворення природних ресурсів.

Другим кроком є налагодження обліку природних ресурсів, як на рівні господарюючих суб'єктів, так і на рівні відповідних місцевих рад, що дозволить реально оцінювати масштаби і пропорції залучення складових «природного капіталу» в відтворювальний процес.

Третім кроком має стати формування системи регулювання природокористування та відтворення, яка буде побудована на принципах конкуренції, поетапності та екологічної безпеки.

Особливо ретельно необхідно підходити до регулювання відносин, пов'язаних з правом власності на окремі об'єкти ресурсного потенціалу [15].

Діалектичний процес через певні суспільно господарські форми відображає семантичну сутність макроекономічної і мікроекономічної структури відтворювального процесу аграрного сектора. З одного боку, ефективні процеси відтворення забезпечують продовольчу безпеку країни, її виробничий і екологічний баланс. З іншого боку, високий рівень екологічної та соціальної культури сприяє розвитку ресурсного потенціалу територій, що позитивно відбивається на поліпшенні якості життя населення. Отже, поступальний розвиток продуктивних сил органічно взаємопов'язане з цілісною системою різних груп відносин, зокрема, відносини власності, пропорційності і збалансованості

процесів відтворення в галузях продовольчого комплексу.

Взаємодія цих процесів сприяє подальшому вдосконаленню не тільки господарського механізму аграрного сектора в цілому, але і його складових на різних рівнях. Взаємодія еколого-економічних підмеханізмів виступає як система відносин об'єктивного характеру, як сфера цілеспрямованого державного регулювання економічної діяльності галузей аграрного сектора [16].

Окремим питанням є інформаційне забезпечення процесів відтворення, що включає в себе відкриті інформаційні ресурси для публічного моніторингу процесів збереження та відтворення природних ресурсів та інформаційні ресурси підприємств, інших господарств щодо їх ресурсного потенціалу. Для сприяння розвитку інвестицій, інформація щодо ресурсного потенціалу територіальних громад може бути представлена на інвестиційних сайтах та біржах. Комплексне узгодження правового, економічного і фінансового напрямів державного регулювання сприятиме ефективності процесів відтворення ресурсного потенціалу, конкурентоспроможності аграрного сектору на довгостроковий період, розвитку сільськогосподарських територій.

Висновки

Таким чином, за результатами дослідження можна зробити такі висновки: загальний механізм відтворення ресурсного потенціалу є базисом для реалізації стратегії відтворення та розвитку ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки України. Комплексний підхід моніторингу процесів відтворення та збереження ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки включає в себе науково-методологічний підхід, який визначає основні методи, принципи і функції управління процесами відтворення; системний підхід, результатом якого є систематизовані показники моніторингу відтворення; процесний підхід, сутність якого виявляється в детальному вивченні процесів відтворення; ситуаційний підхід, який дозволяє адаптувати загальні методи моніторингу до умов і ситуацій розвитку визначених територій та громад в умовах децентралізації управління.

Abstract

The article contains the results of development principles and strategy implementation mechanism playback control resource potential of the economy. The general mechanism of reproduction of resource potential is the basis for the implementation of strategies of reproduction and development of resource potential of the agricultural sector of Ukraine. Comprehensive approach monitoring of reproduction and conservation of the resource potential of the agricultural sector includes scientific and methodological approach. It includes basic methods, principles and functions of process control playback. The authors focus on the following approaches. System monitoring approach play can provide visual results. Process approach allows to analyze all procedures playback. The situational approach allows us to adapt the general methods of reproduction and performance monitoring to the conditions and situations of designated areas and communities in terms of decentralization.

The mechanism consists of three levels. The strategic level includes a reproduction strategy of resource potential of the agricultural sector, which should be built by the types of resources to include regional, territorial strategies, coordinated; based on the regulations. The strategy implemented by all participants in the agricultural

sector for the coordination of national, regional and inter-institutional accordance with the principles of food security, active economic development of the agricultural sector, conservation and restoration of natural resources, active development of agricultural areas and their social infrastructure.

Second level implementation mechanism is constructed similarly strategic considering the level of detail the strategy roadmap and extension institutions. The level of programs and activities involves planning and implementation play all process owners (this includes all forms of enterprise ownership, local communities, government agencies and service), monitoring, evaluation and analysis of the implemented measures and procedures. Operational level creates each individual procedure. The mechanism has three branches reverse connection for making adjustments to environmental changes (natural, market) and the results of the assessment and analysis of performance monitoring of reproduction.

JEL Classification P28.

Список літератури:

1. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/7644>.
2. Hess Peter N. Economic Growth and Sustainable Development, Routledge, 2016 – 754 p.
3. Robertson G.P. and Swinton S. M., Reconciling agricultural productivity and environmental integrity: a grand challenge for agriculture. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 2005, 3. – P. 38-46.
4. Shiferaw B., Freeman H. Ade, Swinton Scott M. *Natural Resources Management in Agriculture: Methods for Assessing Economic and Environmental Impacts*, CABI, 2005. – 382 p.
5. Agriculture and rural development. Economics of rural areas [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-area-economics/index_en.htm (Accessed 10.01.2017).
6. Борисова В.А. Економічне відтворення природного ресурсного потенціалу АПК: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / В.А. Борисова. – Миколаїв, 2003. – 36 с.
7. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал аграрного сектору економіки України: соціально-економічні та екологічні аспекти: монографія / Вишневська О.М. – Миколаїв: МДАУ, 2011. – 486 с.
8. Клокар О.О. Ресурсний потенціал аграрного сектору економіки: теоретичні та практичні аспекти дослідження його ефективного відтворення / О.О. Клокар // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Випуск 5, частина 1, – С. 183-187.
9. Коренюк П. Методика оцінки ефективності використання та відтворення продуктивних угідь сільськогосподарських підприємств / П. Коренюк, Н. Чмуленко // Економіст. – 2012. – №1. – С. 47-50.
10. Prutska O. The adaptive mechanism of supervision of rational environmental management processes based on the theory of E. Ostrom / O. Prutska, M. Gorshkov // Кібернетичне управління та інформаційні технології. 2014, – №1.– С. 62-71.
11. Блакита Г.В. Моделювання стратегічних карт розвитку організації: монографія / Г.В. Блакита, Л.О. Чорна, О.О. Коваленко, Н.Ю.Чорна, О.Д. Зачоса, А.В. Петровська. – Вінниця: ВТЕІ, 2013 – 364 с.
12. Національна парадигма сталого розвитку України. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
13. Про внесення змін до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/ecopolit>.
14. Лозовський О.М. Взаємозв'язок факторів і показників відтворення ресурсів аграрного сектору / О.М. Лозовський, М.А. Горшков // Економіка: реалії часу. 2016. – №1. – С.107-113.
15. Демидюк С.М. Рациональне природокористування як фактор сільського розвитку / С.М. Демидюк // Розвиток агробізнесу в Україні: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю ф-ту аграр. менеджменту, 25-27 берез. 2010 р. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 309-311.
16. Горшков М.А. Экономический механизм эффективности воспроизводства ресурсного потенциала аграрного сектора / М.А. Горшков // Российский академический журнал. 2013. – №3.– С. 40-42.

References:

1. Stratehiya rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky [The development strategy of the agricultural sector] (2016). Retrieved from <http://minagro.gov.ua/node/7644> [in Ukrainian].
2. Hess, Peter N. (2016). *Economic Growth and Sustainable Development*, Routledge [in English].

3. Robertson, G.P. & Swinton, S.M. (2005). Reconciling agricultural productivity and environmental integrity: a grand challenge for agriculture. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 3, 38-46 [in English].
4. Shiferaw B., Freeman, H. Ade., & Swinton, Scott M. (2005). *Natural Resources Management in Agriculture: Methods for Assessing Economic and Environmental Impacts*, CABI [in English].
5. Agriculture and rural development. Economics of rural areas Retrieved from http://ec.europa.eu/agriculture/rural-area-economics/index_en.htm [in English].
6. Borisova, V.A. (2003). Ekonomichne vidtvorennya pryrodnoho resursnoho potentsialu APK [Economic regeneration of natural resource potential of AIC]. Exetdet abstract of Doktor's thesis. Mykolayiv [in Ukrainian].
7. Vishnevskaya, A.M. (2011). Resursnyy potentsial aharnoho sektora ekonomiky Ukrayiny: sotsialno-ekonomichni ta ekolohichni aspekty [Resource potential of the agricultural sector of Ukraine: the socio-economic and environmental aspects]. Mykolayiv: MDAU [in Ukrainian].
8. Klokar, O.O. (2014). Resursnyy potentsial aharnoho sektora ekonomiky: teoretychni ta praktychni aspekty doslidzhennya yoho efektyvnoho vidtvorennya [Resource potential of the agricultural sector: theoretical and practical studies aspekty its effective play]. *Naukovyy visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 5, 183-187 [in Ukrainian].
9. Korenyuk, P. & Chmulenko, N. (2012). Metodyka otsinky efektyvnosti vykorystannya ta vidtvorennya produktyvnykh uhid silskohospodarskykh pidpryyemstv [Methods of assessing the effectiveness of the use and reproduction of productive farm land]. *Economist*, 1, 41-45 [in Ukrainian].
10. Prutska, O., & Gorshkov, M. (2014). The adaptive mechanism of supervision of rational environmental management processes based on the theory of E. Ostrom. *Kibernetychne upravlinnya ta informatsiyni tekhnolohiy – Cybernetic management and information technology*, 1, 62-71 [in English].
11. Blakuta, G.V., Chorna, L.O., Kovalenko, O.O., Chorna, N.J., Zachosa, O.D., & Petrovska, A.V. (2013). Modelyuvannya stratehichnykh kart rozvytku orhanizatsiyi [Modeling strategic maps of organizations]. Vinnytsya: VTEI [in Ukrainian].
12. Natsionalna paradyhma staloho rozvytku Ukrayiny [National sustainable development paradigm Ukraine] (2012). Kyiv: Derzhavna ustanova "Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannya ta staloho rozvytku Natsionalnoyi akademiyi nauk Ukrayiny" [in Ukrainian].
13. Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayiny "Pro Osnovni zasady (stratehiyu) derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky Ukrayiny na period do 2020 roku" [On amending the Law of Ukraine "On basic principles (strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine till 2020"]. (2016). Retrieved from <http://www.menr.gov.ua/ecopolit> [in Ukrainian].
14. Lozovskyi, O., & Horshkov, M. (2016). Vzayemozvyazok faktoriv ta pokaznykiv vidtvorennya resursiv aharnoho sektora [Relationship factors and indicators reproduction resources of the agricultural sector]. *Economics: time realities*, 1, 107-113 [in Ukrainian].
15. Demydyuk, S.M. (2010). Ratsionalne pryrodokorystuvannya yak faktor silskoho rozvytku [Environmental management as a factor of rural development]. *Development of Agribusiness in Ukraine: problems, priorities and prospects: Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysvyach. 10-richchyu f-tu ahrar. Menedzhmentu (25-27 march 2010 r.) – All ukryinian Scientific Conf., Devote. 10th anniversary of the Faculty agrarian. Management*, (pp. 309-311). Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka [in Ukrainian].
16. Gorshkov, M. (2013). Ekonomichnyy mekhanizm efektyvnosti vidtvorennya resursnoho potentsialu aharnoho sektora [The economic mechanism of efficiency of reproduction of the resource potential of the agricultural sector]. *Rossiyskiy akademicheskyy zhurnal – Russian academic journal*, 3, 40-41 [in Russian].

Надано до редакційної колегії 13.04.2017

Горшков Максим Анатолійович / Maksym A. Horshkov
Lozovskiy-a@mail.ua

Лозовський Олександр Миколайович / Oleksandr M. Lozovskyi
gorshkovmaxim@yandex.ua

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Принципи формування та стратегія реалізації механізму управління процесами відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки [Електронний ресурс] / О. М. Лозовський., М. А. Горшков // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2017. – № 2 (30). – С. 64-71. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2017/No2/64.pdf>